

***Interviu cu Bogdan Tătaru-Cazaban – Consilier Prezidențial pentru Cultură și Culte:
Despre relația dintre politică și religie cu unul dintre cei mai tineri și mai competenți
sfetnici ai României***

În universul din jurul celui mai puternic om al României, este de așteptat să găsești numai "buldogi" necruțători și înțelepți încruntați. La doar 32 de ani, consilierul pe probleme de cultură și culte al Președintelui României, pare a fi dezavantajat de un fizic angelic și de o eleganță inactuală. Deși astăzi succesul ține de domeniul gălagiei și al durității, el reușește prin forța convingerilor sale interioare. Și reușește în tăcere. Faceți, vă rog, cunoștință cu cel mai tânăr sfetnic al României.

Bogdan Tătaru-Cazaban s-a născut în anul 1977 și este doctor în filozofie la Universitatea din București. Din anul 2005 este consilier de stat pentru cultură și culte la Administrația Prezidențială. A fost beneficiarul mai multor burse de cercetare la Ecole des Hautes Etudes din Paris, Universitatea din Genova sau New Europe College. Este membru fondator al Asociației Române de Istoria Religiiilor, co-editor și redactor al unor reviste de specialitate. Bogdan Tătaru-Cazaban este deja un traducător consacrat al autorilor patristici medievali, fiind totodată și autor, editor sau coordonator al unor volume de spiritualitate și teologie creștină. De la 1 August anul curent a fost numit Ambasadorul României pe lângă Sfântul Scaun – Vatican cu sediul în Roma.

Stelian Gomboș: Domnule Tătaru-Cazaban, deși sunteți foarte tânăr, de 5 ani dețineți funcția de consilier în Administrația Prezidențială. Când oamenii se gândesc la un consilier își imaginează mai degrabă un venerabil sfetnic. Trebuie să vă mărturisesc că din acest motiv, existența dumneavoastră în vecinătatea intimă a resorturilor puterii pare a fi suspectă...

Bogdan Tătaru-Cazaban: Se pare că este ceva plauzibil în ce spuneți din moment ce vă las această impresie chiar și după cinci de ani de „vecinătate suspectă"... Dar știți cum se petrec lucrurile: putem controla în mai mare măsură ceea ce facem și în mult mai mică măsură ceea ce cred ceilalți despre noi. Oricum, aceasta este tensiunea definitorie pentru oricine a intrat, pentru o vreme, în serviciul public: tensiunea dintre fapte și receptarea lor, dintre intenții și rezultate. Sper, totuși, că prin ceea ce sunt și am făcut să nu fi lăsat loc prea multor suspiciuni, deși în viața publică și chiar în viața academică, retorica suspiciunii este predilectă. Cât despre vârstă, ceea ce spuneți era valabil în anul 2005, când am venit în serviciul Președintelui. Vedeți, cu ceva timp înainte, doctoratele se susțineau la o vârstă mai târzie și, trebuie să recunoaștem, erau contribuții majore. Acum se susțin, în multe cazuri, foarte devreme, până la 30 de ani. Ceva asemănător se întâmplă și în zona expertizei. În plus, cred că implicarea pentru care am optat este mai potrivită când ai mai multă energie și mai mult entuziasm decât la o vârstă venerabilă, pe care poți să o trăiești mai detașat și mai contemplativ.

Stelian Gomboș: Mai concret, ce forțe v-au deschis ușile pentru a intra în Palatul Cotroceni? Forțele politice, cele ale prestigiului academic sau pur și simplu recomandările din partea unor personalități importante, cum ar fi domnul Andrei Pleșu?

Bogdan Tătaru-Cazaban: A fost foarte simplu. Am fost invitat să discutăm pe problemele care mi-ar fi putut reveni ca responsabilitate. Am fost plăcut impresionat că CV-ul meu era cunoscut. De altfel, era public. Și am primit încrederea Președintelui, ceea ce m-a onorat foarte mult. Desigur, faptul că domnul Andrei Pleșu cunoștea bine profilul meu profesional a fost foarte important pentru mine.

Stelian Gomboș: Care este reacția omului politic de pe Dâmbovița, în fața unei apariții atât de rafinat politicoase și elegante ca a dumneavoastră?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Sunt măgulit. Dar nu sunt singurul și nici nu aș vrea să ducem lucrurile înspre stilistica aparențelor sau a comportamentului. În orice caz, nu este greu să observi că de cele mai multe ori și pe termen scurt politețea nu este o armă și că eleganța provoacă mai degrabă consternare decât respect. Dar chiar și într-o lume în care trebuie să învingi cu orice preț, trebuie să fie loc pentru o atitudine cavalierească. Personal, am convingerea lui Alexandru Paleologu că „politețea este o armă”. De ce să nu vedem în politețe fair-play-ul, iar în eleganță fidelitate și tărie de caracter?

Stelian Gomboș: Pentru că în lumea politică românească, fair-play-ul și fidelitatea asigură un bilet către eșec. Modelul practicat de dumneavoastră nu ar avea nici o șansă. Glosând pe marginea acestei afirmații, cât de viabilă credeți că este o schimbare reală a universului politic românesc provocată de tinerii prezentului?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Această schimbare poate avea șanse dacă tinerii vor rezista la presiunea lumii în care intră și nu vor imita exact acele lucruri care ne displac tuturor la actuala clasă politică. Puterea de schimbare stă efectiv în decizia acestor tineri de a nu imita, ci de a aduce cu adevărat ceva nou: un suflu de încredere și de profesionalism, de care sunt convins că avem nevoie cu toții.

Stelian Gomboș: Sunteți un competent specialist în medievalistică. Deși cele două epoci diferă foarte mult, vă propun un exercitiu de imaginație: ce ar putea să învețe un om politic contemporan de la un om politic al evului mediu?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Ar fi destul de greu să învețe ceva – în sensul inspirației directe și eficace – pentru că viziunea politică fondatoare a modernității este complet diferită de cea a Evului Mediu. Dar întotdeauna se poate învăța prin recuperarea memoriei. Nu mă sfiesc să spun că sunt adeptul unei viziuni istorice care pune în lumină contribuția esențială a creștinismului medieval la Europa pe care o trăim astăzi, chiar dacă diferențele adăugate în timp nu mai lasă loc unei perspective clare și recunoscătoare asupra trecutului. În planul gândirii și al practicii politice, cred că este bine să cunoaștem concepția asupra legislatorului uman la Marsilius din Padova, considerat de multe ori drept precursor al modernității, sau teoriile asupra consimțământului politic, ori pledoariile pentru rezistența civilă în fața tiraniei, sau practica reprezentării politice în Adunările de stări în Europa.

Stelian Gomboș: Se reclamă și se acuză din ce în ce mai des scăderea ponderii, atât a culturii cât și a religiei (cea din urmă fiind totuși necuantificabilă) în viața generației tinere. La mai mult de un deceniu de la apariția religiei ca materie de studiu obligatorie în școli, ce efecte mai poate avea asupra tinerei generații menținerea acestei obligativități – ce a fost cât se poate de contestată și de disputată în ultima vreme?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Știți că despre situația publică a lecturii, de pildă, s-au făcut sondaje și s-a discutat mult. Unii s-au îngrijorat (printre care mă număr și eu), alții au spus că este firesc. Dar despre practica religioasă a românilor, nu am prea întâlnit studii. Se vorbește mai mult despre încrederea în Biserică și se studiază prea puțin practica, frecvența, raportarea la sărbători. De foarte multe ori, cultura publică în care trăim se află în zodia impresiei și a subiectivismului generalizat. Ceea ce vedem în jurul nostru și ceea ce se prezintă în mass-media devin reperele pe care ne construim atitudinea. Numai că un răspuns corect la întrebarea dumneavoastră trebuie să aibă la bază un studiu foarte detaliat. Abia astfel vom putea aprecia și efectele publice, sociale, ale predării religiei în școală, care nu este obligatorie, ci facultativă. Generalizarile pripite sunt lipsite de relevanță. Opinia mea este că educația religioasă poate participa, atunci când este onestă și deschisă față de alteritate, la o cultură comună, alături de alte tipuri de formare. Când se discută pro și contra prezenței religiei în educația publică, întrebarea fundamentală este: ce semnificație se atribuie religiei? Dacă vezi în ea o adeziune privată și mai ales un germene de intoleranță, atunci vrei să-i limitezi prezența. Dar de ce să nu vedem în religie nu doar moștenirea, ci mai ales potențialul de frumusețe și generozitate umană, de solidaritate și de creativitate?

Stelian Gomboș: Credeți că acest potențial de frumusețe și generozitate este corect și mulțumitor transmis de manualele de religie care sunt folosite în prezent?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Am văzut și manuale bine întocmite. Deși nu sunt un specialist în pedagogie religioasă, cred că este loc de mai bine. În orice caz, decontextualizarea exemplelor asupra cărora s-a insistat până acum în presă trebuie să fie luată în calcul atunci când formulăm o judecată. Din punctul meu de vedere, manualele de educație religioasă ar avea tocmai rolul de a pune în valoare, în contextul spiritualității proprii fiecărei religii ori confesiuni, dimensiunea profund etică a vieții religioase, capacitatea sa de a fi integrată vieții civice prin valori care, după cum vedem, lipsesc de multe ori și la care se ajunge greu fără o educație religioasă. Educația religioasă are șansa de a conduce la această descoperire a frumuseții și a generozității umane, justificându-și astfel locul care i-a fost recunoscut în învățământul public.

Stelian Gomboș: Unul dintre rolurile dumneavoastră este acela de a fi o punte de legătură între Stat și Biserică. Ce aspecte mai sunt de rezolvat în privința chestiunii dependenței Stat-Biserică?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Nici nu poate fi vorba de o dependență. Vedeți, chiar și în regimurile juridice de separație, relația stat-culte există și tinde să devină din ce în ce mai complexă, în funcție de relevanță socială și, prin urmare, politică a religiei. Fac apel din nou la câmpul care îmi este cel mai îndepărtat: cel al sociologiei politice, în care se recunoaște caracterul inevitabil, în democrațiile moderne, al recunoașterii de către stat a

religiei. Religia nu este un hobby, ci este o angajare personală cu efecte multiple în plan comunitar. Prin urmare, nu este corect să vorbim de dependență, ci de interdependență, de un tip de relație pe care politicul o are cu orice altă formă de coeziune socială. Cu atât mai mult cu cât Bisericile - care sunt organisme venerabile, dacă ar fi să le definim dintr-o perspectivă strict seculară. La noi, va exista, cred, multă vreme, o tensiune între concepția celor care văd în separația radicală o soluție de onestitate din perspectiva autonomiei (politică și religioasă), și cei care vor susține cooperarea ca o soluție de onestitate din perspectiva relației dintre cele două domenii, pentru că religiosul și politicul pot fi separate complet doar în mintea noastră, ele continuând să inter-reacționeze în mod real de la nivelul comunității celei mai restrânse până la nivelul global și diplomatic. Există un „purism” al scepticilor și al indiferenților în materie religioasă, care socotesc că religia are de-a face atât de puțin cu pământul, încât suntem datori cu toții să-i asigurăm decolarea. Însă cei care cunosc cu adevărat istoria creștinismului, de pildă, știu că lumina cea mai clară a sfințeniei a coexistat cu implicarea cea mai directă în cursul istoriei. Credința poate conduce în mod legitim atât la o teologie a istoriei, ca și la o teologie politică. Limita relației cu politicul și în general că lumea vine atunci când credința este ispășită să cedeze, să coboare de la înălțimea menirii ei, care este adevărul și libertatea.

Stelian Gomboș: În altă ordine de idei, este binevenită intrarea, vreodată, a preoților în viața politică a comunităților, în cadrul diferitelor alegeri locale?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Înțeleg rațiunile prezentate, care țin de exigențele comunităților locale. Personal, cred că este nevoie de multă prudență. Reglementările venite după hotărârea Sfântului Sinod reflectează această nevoie de echilibru. Recunoaștem, desigur, rolul preotului în viața comunității locale, dar implicarea sa în alegeri va fi ca un mers pe sârmă. Totul depinde de personalitatea, discernământul și recunoașterea publică ale celui care dorește să candideze, cândva. S-ar putea să fie comunități care se vor simți reprezentate de preotul lor în consiliile locale, iar altele care vor fi reticente.

Stelian Gomboș: Stimate Doamnă Cazaban, multe familii tinere părăsesc România. Nu a fost și cazul familiei dumneavoastră. Această alegere se datorează (și) succesului dumneavoastră?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Am decis să rămânem în țară înainte de a avea vreun ecou public a ceea ce făceam ori facem. Trebuie să vă spun că deși aveam, poate, mai mult decât alți colegi posibilitatea de a ne stabili în alt loc, din motive și convingeri familiale, am simțit, fără să dezbătem prea mult, că ar fi bine să rămânem și să încercăm să construim ceva aici. Ceea ce ne-am propus era în plan strict cultural și, mai precis, academic: participarea la construirea unei reviste de istorie a religiilor, o revistă de studii medievale, un institut de cercetare, care să semene cu cele din străinătate, o colecție de texte ale autorilor medievali, traduceri pentru prima dată în limba română, o carte care să gândească teologico-politic relația dintre ortodoxie și modernitate. Sunt doar câteva exemple de proiecte. În general, lucruri care ar putea avea un efect public după ani și ani. Șansa noastră a fost să întâlnim la timp oameni care ne-au dat încredere și ne-au oferit sprijinul lor generos, în primul rând uman și intelectual. Am primit aceste investiții de

încredere și simpatie cu sentimentul că trebuie să confirmăm și să le dăm și celorlalți încredere. Le sunt foarte recunoscător acestor oameni. Fără ei, în atmosfera publică încărcată de la sfârșitul anilor 1990, am fi putut lua alta decizie.

Stelian Gomboș: Acum, la împlinirea a cinci ani de la intrarea dumneavoastră în serviciul public al Administrației Prezidențiale, vedeți gestul părăsirii turnului de fildeș al savantului ca pe o sminteală sau ca pe o adăugare și o împlinire?

Bogdan Tătaru-Cazaban: Când faci o alegere, nu poți câștiga 100%. Este în firea lucrurilor să și pierzi ceva. Uneori ajungi să recuperezi, alteori acel ceva dispare pentru totdeauna, deși a făcut la un moment dat parte dintre posibilitățile tale. Prin urmare, am pierdut o tihnă, un ritm recules și interior, care îmi caracteriza, cu rare excepții, viața de până în anul 2005. Dar am câștigat o experiență pe care nu aș fi avut-o altfel. Scriu mai puțin și nu pot avansa prea mult la proiectele mele, în schimb am cunoscut arii culturale și religioase care mi-ar fi rămas, poate, îndepărtate. Ceea ce am practicat dinainte a fost lucrul în echipă și o vocație a relației care, cred, m-au ajutat în mod deosebit. În rest, așa cum spunea Fericitul Augustin, ordinea lumii, ca și a destinului individual, aș completa, nu poate fi apreciată decât la sfârșit.

Stelian Gomboș: Acestea fiind zise, acum, în încheierea acestui dialog de suflet, doresc să adresez calde mulțumiri pentru amabilitate și să vă doresc mult succes, mult spor și multe împliniri, în continuare!

Interviu realizat de Stelian Gomboș.